dytų akmenų. Kaip minėta, šiame sluoksnyje buvo ir degėsių, kai kur buvo aptinkami nemaži anglių gabalėliai, vienoje vietoje beveik galima buvo atsekti sudegusio pagalio vietą, nors ir labai sunykusio. Tarp šių degėsių šurfo PR dalyje rastas Kristinos Livonijos šilingas su 1653 m. kalimo data. Luponių kaimas minimas jau nuo XVII a., tad piliakalnio aplinkoje XVII a. ir buvo gyventa, tikėtina, šioje vietoje stovėjus medinį pastatą. Greičiausiai tuo metu ir suardytas gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kurį čia esant rodo molio tinko fragmentai ir skaldyti akmenys.

Gyvenvietės sluoksnis tirtose vietose nėra gausus radinių, bet gana ryškus – su degėsiais ir molio tinko gabaliukais.

Tyrimai parodė, kad papėdės gyvenvietės sluoksnis aptinkamas ir į PV nuo piliakalnio, ar bent jau jo artimiausioje aplinkoje. Rasti radiniai perduoti ŠAM.

The Settlement at the Foot of Luponiai Hillfort

In 2011, field evaluations (a total of 25 m^2) were conducted in the SW, SE, and E parts of the settlement at the W foot of Luponiai hillfort (N Lithuania) and in the visual protection zone. A 10th–13th-century cultural layer up to 40 cm thick, which lies under a 40–50 cm thick 17th–20th-century village layer, was discovered in the test pits. Sherds of hand built and hand thrown pottery, a bronze crotal (Fig. 1), fragments of clay daub, and isolated split stones were discovered in the settlement layer.

1 pav. Žvangutis. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 1. The crotal.

0 1 cm

Ernestas Vasiliauskas

Kalnelio piliakalnio II papėdės gyvenvietė ir kaimavietė

Kalnelio archeologijos paminklai tyrinėtojų dėmesio sulaukė jau XIX a. II pusėje. Šioje vietoje lokalizuojama „Eiliuotoje Livonijos kronikoje“ 1289–1290 m. minima paskutinė žiemgalių pilis Sidabrė (*Sydobre, Sydobren, Sidobren*). Vietovė minima 1426 m. Livonijos ir LDK sienos nustatymo sutartyje. Nuo XVI a. šioje vietoje buvo kaimas ir dvaras (1 pav.), kuris XIX a. pradžios Joniškio Romos katalikų bažnyčios gimimo metrikų knygose užfiksuotas keliais pavadinimais – *de aula, de villa Kałnely, Kałnely, de Góka, de villa Gorensi, de aula Górka* (žr. Mickienė I., Venislovaitė A., XIX a. pradžios Joniškio krašto oikonomija, *Lituanistica*, 2011, t. 57, nr. 2(84), p. 158).

Kalnelio archeologiniai paminklai buvo nuolat žvalgomi ir aprašomi visą XX a. Tyrinėjimai Kalnelyje (A582K2P) vyko 5 sezonus: 1990 m. (LII, A. Merkevičius), 2003–2004 m. (JIKM, E. Vasiliauskas) (*ATL 1990 ir 1991 metais*, Vilnius, 1992, p. 51–55; *ATL 2003 metais*, Vilnius, 2005, p. 57–59; *ATL 2004 metais*, Vilnius, 2006, p. 54–56), 2007 m. (ŠAM, E. Vasiliauskas) (*ATL 2007 metais*, Vilnius, 2008, p. 113–123). Buvo tyrinėjami ant pirmojo piliakalnio buvusios XVI–XVIII a. dvarvietės likučiai, antrojo piliakalnio griovys ir papėdės gyvenvietė, XVI–XVIII a. kaimavietė, Užupių V–VIII a. kapinynas. Nustatyta tiksli šių paminklų chronologija – II–XIII a. ir XVI–XVIII a. 2008 m. žvalgytas suartos dirvos 1,5 ha plotas į R nuo piliakalnio (ŠU, E. Vasiliauskas) (*ATL 2008 metais*, Vil-

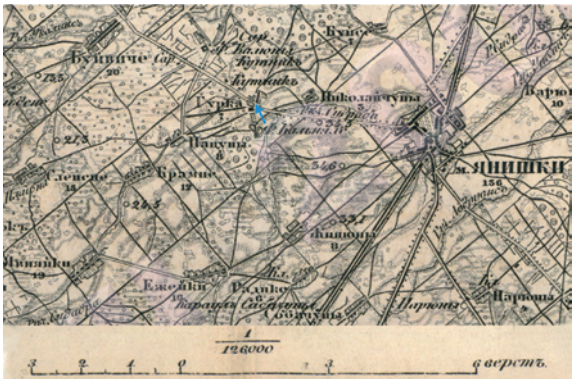
Буцинце
Буцы
Николаишки
Варпо
Пашуна
Брадис
Ялишки
Ялишки
Ялишки

tai bei negausūs individualūs dirbiniai (XVII a. geležinis stalo peilis kaulinėmis kriaunomis (5 pav.), X–XIII a. skaldyto titnago gabaliukas), keletas tiksliau neidentifikuotų metalinių dirbinių.

Pateiksime kelių archeologiniu požiūriu vertingų objektų bei sluoksnių aprašymus.

Trasoje 1, 46–48 cm gylyje (H_{abs} 57,40–57,86 m) atsidengė maišytas XIII a. datuojamas sluoksnis, kurį sudarė juoda žemė su XIII a. apžiesta keramika (dekoruota šukutėmis eglutės motyvu, horizontaliomis linijomis), gyvūnų kaulais, degėsiais, angliukais, apdegusio molio tinko fragmentais. Kitur sluoksnis buvęs permaišytas. Jame rasta lipdytos grublėtu ir lygiu paviršiumi, žiestos XVII–XVIII a. kaimiškos, oksidacinės glazūruotos ir neglazūruotos keramikos, puodyninių koklių apskrita anga fragmentų, gyvūnų kaulų, dantų. 63–85 cm (H_{abs} 57,27–57,66 m) gylyje atsidengė maišytas II–IX a. sluoksnis, kurį sudarė pilka žemė su smėliu, pavieniais degėsiais, radiniais (gyvūnų kaulais, lipdyta grublėtu paviršiumi (3 pav.), XIII a. apžiestos keramikos šukėmis), apdegusio molio tinko fragmentais, dantimis. Jame ištirta keletas II–IX a. objektų. 95 cm gylyje (H_{abs} 57,27 m), trasos V dalyje, atsidengė *židinio 3* (*?*) liekanos. Jį sudarė perdegę akmenys (iki 5 cm skersmens), degėsiai, juoda žemė, Židinys ovalus, orientuotas R–V kryptimi, 40 cm ilgio, 48 cm pločio. Radinių nerasta. 1 m į Š nuo židinio, H_{abs} 57,27 m gylyje atidengta 32 cm skersmens apskrita *duobė 12*. 7 cm (H_{abs} 57,17 m) gylio duobėje konstatuoti perdegę akmenys (3–5 cm skersmens).

Pagal sluoksnio sudėtį ir minėtus atidengtus objektus galima teigti, kad H_{abs} 57,39 m gylyje ištirta *pastato 3* dalis. Sluoksnį (16–20 cm storio) sudarė tamsi ruda, pilka žemė su gausiais radiniais – lipdyta grublėtu paviršiumi

0 3 cm

3 pav. II–IX a. lipdyta lygiu, grublėtu, brūkšniuotu (?) paviršiumi keramika. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 3. 2nd–9th-century hand built pottery with smooth, rough, and brushed (?) surfaces.

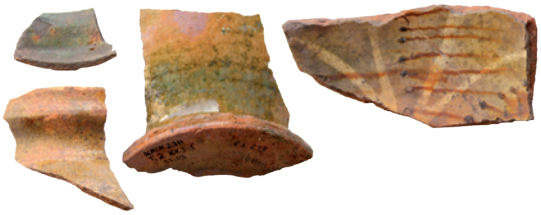

0 5 cm

4 pav. XVII a. žiesta keramika. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 4. 17th-century thown ceramics.

0 5 cm

5 pav. XVII a. kriauninis peilis. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 5. The 17th-century knife with a full tang.

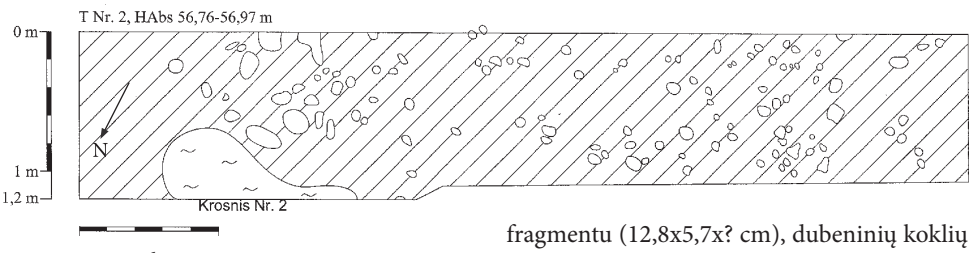

6 pav. Pastato 4 krosnis 2 H_{abs} 56,76–56,97 m trasoje 2. J. Petrulio ir V. Bičkaus brėž.

Fig. 6. Stove 2 in building 4 that was found in trench 2.

keramika, gyvūnų kaulais, negausiais degėsiais, apdegusio molio tinko fragmentais.

Trasoje 2, po XXI a. supiltiniu sluoksniu, 64–78 cm gylyje (H_{abs} 57,27–57,79 m), o kitur paviršiuje (H_{abs} 57,33–57,61 m) atsidengė buvęs 20–78 cm storio armens sluoksnis, kurį sudarė juoda žemė, maišyta su žvyru, žvirgždu. Jame surinkta keletas V–IX a. lipdytos lygiu paviršiumi, XIII a. apžiestos, XVII–XVIII a. žiestos kaimiškos, oksidacinės glazūruotos (4 pav.), akmens masės keramikos, puodyninių koklių apskrita anga fragmentų, stiklinio buteliuko, dengto patina, kaklelis, gyvūnų kaulų, XVII a. kriauninis peilis (5 pav.). Sluoksnis pagal radinius datuojamas XIII ir XVII–XX a. Šiame sluoksnyje atidengti 2 objektai – pastatas 4 ir molinė kupolinė krosnis 2.

60–80 cm gylyje (H_{abs} 56,83–56,89 m) atsidengė XIII a. (?) datuojamo *pastato 4* liekanos, kurias sudarė juoda žemė su apdegusiais skaldytais akmenimis (18x10, 8x12, 21x13, 9x4, 12x7, 10x7, 8x5, 10x8, 12x8, 10x9, 15x8, 10x7, 10x10 cm skersmens) (6 pav.), degėsiais, negausiais apdegusio molio tinko fragmentais, tokia pat negausia lipdyta grublėtu paviršiumi (3 pav.), XIII a. apžiesta ornamentuota keramika, titnago skelte, gyvūnų kaulais, XVII–XVIII a. žiesta kaimiška, oksidacine ir neglazūruota, glazūruota, XIX a. fajanso keramika, plytos su prikibusiu kalkių skiediniu fragmentu (12,8x5,7x? cm), dubeninių koklių fragmentais. Sluoksnio storis – 20 cm. Taip pat aptikta pavienių akmenų, išjudintų iš pirminės padėties (tikriausiai ariant dirvą). Sluoksnio struktūra, jo absoliutus aukštis, lyginant su aukščiau aprašytu sluoksniu, XVII–XIX a. radinių chronologinė įvairovė liudija, kad pastatas dirbant žemę buvo gerokai apardytas. H_{abs} 56,87 m, į ŠR nuo pastato 4 atidengta molinė kupolinė *krosnis 2*. Jos ilgis Š–P kryptimi 1 m, plotis R–V kryptimi – 65 cm. Molis rudas, perdegęs, 7 cm storio. Po moliu atidengtas 9 cm storio supiltinis smėlio sluoksnis. Į P nuo krosnies aptikti neapdegę akmenys (6 pav.).

74–98 cm gylyje (H_{abs} 56,66–57,33 m) atsidengė pilkos žemės, maišytos su smėliu, pavieniais degėsiais, sluoksnis, kuris pagal radinius (lipdytą brūkšniuotu (?), grublėtu ir lygiu paviršiumi keramiką (3 pav.)) datuojamas V–IX a.

Papildomai metalo ieškikliu žvalgytas suartas laukas gyvenvietės PR dalyje, kur aptikti 2 variniai Lenkijos ir tiksliau nenustatytas Jono Kazimiero Vazos šilingas, Vokietijos imperijos Vilhelmo II 1914 m. pfenigis, TSRS 1952 m. 1 kapeikos nominalo moneta.

Atlikti archeologiniai tyrinėjimai papildė duomenis apie istorinės žiemgalių pilies Sidabrės gyvenvietės materialinę kultūrą.

Surinkta papildomų duomenų apie vieną iš daugelio Šiaurės Vidurio Lietuvos kaimų XVII–XIX a. Įdomu, kad ši vėlyva XVII–XVIII a. kaimavietės medžiaga (žiesta kaimiška, oksidacinė glazūruota keramika, puodyni-

niai kokliai, kriauninis peilis ir kt.) mažai kuo skiriasi nuo už 3,5 km į PR nutolusio magdeburginio Joniškio miesto, o monetų įvairovė net didesnė nei mieste. Tikriausiai šie panašumai aiškintini tuo, kad 2007 ir 2011 m. tyrinėtoje vietoje Ramybės g. 3 galėjo būti smuklė. Tam neprieštarauja ir tyrinėto objekto strategiškai patogi vieta. 1860 m. Kauno gubernijos žemėlapyje (X–3 lapas) yra pažymėtas Kalnelio (*Гурка*) gatvinis kaimas su 7 sodybomis ir palivarku (*Ф. Кальняле*) kaimo P gale (ant piliakalnio I kalvelės). Šiame žemėlapyje tyrinėtą vietą galima lokalizuoti kaimo viduryje, sankryžoje su Joniškio–Žagarės keliu (1 pav.). 1812 m. Joniškio parapijos žemėlapyje šioje vietoje pavaizduota Pociūnų–Kuisių ir Joniškio–Žagarės kelių sankryža.

Surinkti radiniai saugoti perduoti į JIKM.

The Settlement and Village Site at the Foot of Kalnelis Hillfort II

In 2011, an excavation (a total of 54.9 m^2) was conducted at the site of trenches at Ramybės St. 3 (like in 2007) at the settlement and village site at the foot of Kalnelis hillfort II (Fig. 1). During the 2011 excavation, like the one in 2007, four horizons dating to the 2nd–9th, 10th–13th, 16th–17th, and 18th–19th centuries were recorded.

The 2nd–17th-century cultural layers have sparse finds, in places have been very badly destroyed through ploughing, and are up to 34–60 cm thick (Figs. 2, 6). The remains of two buildings dating to the 2nd–8th and 13th centuries were unearthed. They contained the remains of a stone hearth and a clay dome stove, two 2nd–9th and 19th-century storage pits with animal bones, a small quantity of sherds of 2nd–10th-century hand built pottery with brushed (?), rough, and smooth surfaces (Fig. 3), 13th-century partly thrown decorated pottery, 17th-19th-century rustic, glazed and unglazed oxidation (Fig. 4), faience thrown ceramics, and a small number of isolated artefacts (a 17th-century iron table knife with bone scales (Fig. 5), a piece of flint knapped in the 10th–13th centuries, and several unidentified metal artefacts).

Vitalija Veževičienė

Gręžiniai Vilniaus piliakalnyje su papiliais

2011 m. spalio mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai Vilniuje, Kalnų parko teritorijoje, Vilniaus piliakalnio su papiliais teritorijos vietoje, naujųjų laiptų įrengimo vietoje. Įprasti archeologiniai šurfai eroduojamame kalno šlaite metodologiškai nebuvo tikslingi, todėl nuspręsta, kad šioje specifinėje vietoje tinkamiausias tyrimų metodas būtų geologiniai žvalgomieji gręžiniai. Toks tyrimo būdas šiuo atveju yra informatyvesnis ir saugesnis jautriems kalno šlaitams negu archeologiniai šurfai.

Ištyrus 10 gręžinių laiptų trasos vietoje ir už jos ribų (nuo 0,9 iki 6,1 m gylio), nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio paplitimas priklauso nuo natūralaus vietos, kalno reljefo. Jo storis siekė nuo 0,15 iki 6,1 m.

Viršutinėje kalno terasoje (gręžinys 1) kultūrinio sluoksnio storis 90 cm. Horizontą sudaro permaišytas smėlingas pilkos žemės gruntas. Jame aptiktas apie 1,5x1 cm dydžio raudono molio tinko gabaliukas. Perėjimas į įžemį išsiskiria įstrižiniu rausvesnio smėlio tarpsluoksniu, kas rodytų senojo šlaito liniją.